

บทที่ 4

ความสัมพันธ์ระหว่างคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมประเภทกลอนสวด เรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน” ทั้ง 2 ฉบับกับความเชื่อในสังคมไทย

ศาสนามีอิทธิพลอย่างยิ่งในการกำหนดพฤติกรรมทางสังคม เพราะศาสนามีกำเนิดมาจากความเชื่อของคนในสังคมนั้นเอง ความเชื่ออันเนื่องมาจากศาสนาเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตของคนในสังคม เพราะความเชื่อทางศาสนาเป็นความเชื่อที่มีเหตุผล และอธิบายสิ่งที่คนสงสัยได้อย่างแจ่มชัด (กิ่งแก้ว อัดถากร และธนรัชฎ์ ศิริสวัสดิ์, 2534 อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, 2542, หน้า 662) เนื่องจากชาวไทยนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดพิธีกรรม วิถีชีวิต และความเชื่อของคนในสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กิ่งแก้ว อัดถากร และธนรัชฎ์ ศิริสวัสดิ์ กล่าวว่า ความเชื่อในแต่ละสังคม แบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ ความเชื่อที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบศาสนาประจำชาติ และความเชื่อพื้นบ้าน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, 2542, หน้า 662)

ความเชื่อที่เป็นระบบศาสนา หมายถึง ความเชื่อที่มาจากอภิปรัชญาทางศาสนา มีระบบและรายละเอียดอย่างชัดเจน เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับการอุบัติบังเกิดของโลก มนุษย์ สัตว์ ทำให้มีรูปแบบหรือแนวทางปฏิบัติให้บุคคลที่นับถือศาสนานั้น ๆ ซึ่งประเทศไทยมีพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ความเชื่อที่มาจากอภิปรัชญาทางพุทธศาสนา จึงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดพิธีกรรมและวิถีชีวิตของชาวไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ความเชื่อพื้นบ้าน หมายถึง ความเชื่อที่ได้มีการอ้างระบบเหตุผลเป็นพื้นฐาน ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า ความเชื่อพื้นบ้านเป็นความเชื่อที่ขาดเหตุผล หากวิเคราะห์หาเหตุผลเบื้องหลังความเชื่อพื้นบ้านก็จะพบเหตุผลที่แฝงอยู่ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, 2542, หน้า 663) เช่น ห้ามนั่งขวางบันได เพราะไม่เป็นมงคลแก่ตัว เมื่อวิเคราะห์ถึงเหตุผล น่าจะเป็นเพราะจะทำให้เกิดอันตรายแก่ผู้ขึ้นลงบันได และป้องกันมิให้มีการกีดขวางทางขึ้นลงบันได หรือข้อห้ามที่ว่า ห้ามร้องเพลงต้อนรับประทานอาหาร จะได้สามิหรือภรรยาสูงอายุ เมื่อวิเคราะห์เหตุผล น่าจะเป็นเพราะจะทำให้สาล์กอาหาร เป็นต้น

เหตุที่ความเชื่อพื้นบ้านปรากฏอยู่ในสังคมไทย และสืบทอดกันจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งอย่างแน่นแฟ้น เนื่องจาก ก่อนที่พระพุทธศาสนาจะเข้ามาในสังคมไทย ชาวไทยยึดถือความเชื่อพื้นบ้านโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเชื่อด้านไสยศาสตร์ การนับถือผี และการบูชาเจ้าที่เจ้าทาง เป็นต้น เมื่อพระพุทธศาสนาเข้ามา ก็ได้โจมตีหรือปฏิเสธความเชื่อดั้งเดิมที่มีอยู่ ความเชื่อพื้นบ้านจึงคงอยู่คู่

กับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา และปรากฏอยู่ในรูปธรรมที่ผสมผสานกันอย่างดี แม้ว่าความเชื่อพื้นบ้านบางอย่าง เช่น การนับถือผี หรือการทำบุญเพื่อจะได้ขึ้นสวรรค์ จะแสดงถึงความไม่เข้าใจแก่นสารของพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนาและความเชื่อพื้นบ้านมีระบบที่เข้ากันได้ คือ มุ่งผลเพื่อความสงบสุขในสังคม ให้ประชาชนอยู่ร่วมกันแล้วสบายใจ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช, 2542, หน้า 726) เมื่อพระพุทธศาสนาและความเชื่อพื้นบ้านมีความสัมพันธ์กันอย่างสอดคล้อง พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาที่หลอมรวมเข้ากับสังคมไทยได้อย่างกลมกลืน เนื่องจากลักษณะของสังคมไทย เน้นความเข้ากันได้มากกว่าความขัดแย้ง (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช, 2542, หน้า 727)

จากการศึกษาเนื้อหาวรรณกรรมเรื่อง“พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน” อย่างละเอียดในแง่ของการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคำสอน ที่ปรากฏในวรรณกรรมประเภทกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน” ทั้ง 2 ฉบับกับความเชื่อในสังคมไทย ผู้ศึกษาพบว่า ความเชื่อที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้ง 2 ฉบับนี้ เป็นความเชื่อพื้นบ้านที่มุ่งสอนเกี่ยวกับหลักปฏิบัติในการใช้ชีวิตประจำวัน และความเชื่อพื้นบ้านที่มุ่งสอนเกี่ยวกับเรื่องการครองเรือน ผู้ศึกษาจึงแบ่งหัวข้อการศึกษาตามลักษณะเนื้อหาที่ปรากฏในวรรณกรรม ได้เป็น 2 หัวข้อ คือ ความเชื่อพื้นบ้านเกี่ยวกับหลักปฏิบัติในการใช้ชีวิตประจำวัน และความเชื่อพื้นบ้านเกี่ยวกับเรื่องการครองเรือน

ความเชื่อพื้นบ้านเกี่ยวกับหลักปฏิบัติในการใช้ชีวิตประจำวัน ที่ปรากฏในวรรณกรรมประเภทกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน”

ศาสนา เป็นตัวการสำคัญของการดำรงชีพของมนุษย์ตั้งแต่เกิดถึงตาย (บุญลือ วันทายนต์, 2554, หน้า 175) และมนุษย์ต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับศาสนาในหลายลักษณะ เช่น ศาสนาเป็นหลักในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม โดยยึดคำสอนทางศาสนามาใช้เป็นเป้าหมายในการดำเนินชีวิต ศาสนาช่วยกำกับพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม เพื่อให้มนุษย์มีพฤติกรรมการอยู่ร่วมกันเป็นรูปรอยเดียวกัน และอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข ศาสนาเป็นตัวเร้าและจูงใจให้มนุษย์ปฏิบัติตาม โดยอาศัยหลักคำสอนเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความตื่นกลัว เต็มใจ และยินดีปฏิบัติตาม ศาสนาเป็นเกณฑ์ชี้ขาดในเรื่องพฤติกรรม การยอมรับศาสนาในรูปแบบของวิถีประชา คือ การยอมรับที่คนส่วนมากในสังคมยอมรับ ปฏิบัติตาม และยึดถือเป็นจารีต ศาสนายังเป็นตัวประสานความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาวะเหนือธรรมชาติ ซึ่งปรากฏในรูปแบบของการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และศาสนาช่วยควบคุมจิตใจมนุษย์ให้เกิดมโนสำนึก มนุษย์ยอมรับคำสอนทางศาสนา ยินดีปฏิบัติตามหลักศาสนาจนเกิดความเข้าใจแจ่มแจ้ง และซาบซึ้งในคำสอนนั้น การยอมรับในรูปแบบนี้เป็นการยอมรับจนเกิดเป็นมโนสำนึก (บุญลือ วันทายนต์, 2554, หน้า 176)

ภาษาและวรรณกรรมเป็นเครื่องมือที่สำคัญ ที่ศาสนาใช้สื่อสารทำความเข้าใจ ตลอดจนเผยแพร่คำสอนต่าง ๆ ให้กับคนในสังคม วรรณกรรมศาสนานั้นถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความเชื่อและความต้องการด้านจิตใจของคนในสังคม วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน” ก็เช่นเดียวกันกับวรรณกรรมพุทธศาสนาเรื่องอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับสังคมในรูปแบบต่าง ๆ จากการศึกษานี้อาขของวรรณกรรมทั้ง 2 ฉบับอย่างละเอียด พบว่า วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน” ทั้ง 2 ฉบับนี้ มีความสัมพันธ์กับสังคม คล้ายคลึงกับความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับสังคม ที่กล่าวไว้ในข้างต้นทั้ง 6 ประการ กล่าวคือ

1. เป็นหลักในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม
2. ช่วยกำกับพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม
3. เป็นตัวเร้าและจูงใจให้มนุษย์ปฏิบัติตาม
4. เป็นเกณฑ์ชี้ขาดในเรื่องพฤติกรรม
5. เป็นตัวประสานความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสถานะเหนือธรรมชาติ
6. ช่วยควบคุมจิตใจมนุษย์ให้เกิดมโนสำนึก

เมื่อสังเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน” ทั้ง 2 ฉบับ กับบทบาทหน้าที่ของวรรณกรรมประเภทกลอนสวดที่มีต่อสังคมในรูปแบบต่าง ๆ แล้ว ผู้ศึกษาพบความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับหลักปฏิบัติในการใช้ชีวิตประจำวัน ที่ปรากฏในเนื้อหาของวรรณกรรมประเภทกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน” ทั้งในรูปแบบของคำสอน ข้อห้าม และข้อความโน้มน้าวใจ โดยสามารถจำแนกเป็นประเด็นทั้ง 6 ข้อตามที่กล่าวไว้ข้างต้น ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. เป็นหลักในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม

วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน” เป็นหลักในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม โดยใช้กุศโลบายด้านความเชื่อถือ และศรัทธาของชาวพุทธในเรื่องที่เกี่ยวกับพระพุทธเจ้า ในที่นี้ คือ ความศรัทธาเกี่ยวกับคำสอนที่ภิกษุสร้างให้เป็นคำสั่งสอนจากพระพุทธเจ้าก่อนจะเข้าสู่นิพพาน ทั้งในเรื่องการบรรลุธรรมขั้นสูงสุด คือ การนิพพาน และการประพฤติตนตามหลักศีลธรรมต่าง ๆ ตลอดจนความประพฤติตนตามหลักจารีตประเพณีของสังคม ซึ่งเห็นได้ชัดว่า วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน นำเสนอเนื้อหาคำสอนที่เป็นพุทธปรัชญาระดับชาวบ้าน โดยเน้นคำสอนที่เป็นหลักในการดำรงชีวิตในสังคมผ่านวรรณกรรมกลอนสวด ที่สามารถเข้าถึงพุทธศาสนิกชนได้ทุกเพศ ทุกวัย และทุกระดับชั้นสังคม

ตัวอย่างเนื้อความจากวรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน” กลอนสวดลำดับที่ 350 มัดที่ 42 คู่ 115 ชั้น 6/4 มีเนื้อความที่เป็นคำสอน ซึ่งหลักในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม

โดยใช้กุศโลบายด้านความเชื่อถือ และศรัทธาของชาวพุทธผ่านวรรณกรรมประเภทกลอนสวด และผ่านพิธีกรรมการสวดอ่านในวันสำคัญทางศาสนา เพื่อถ่ายทอดคำสอนที่เป็นหลักปฏิบัติให้แก่คนในสังคม

เนื้อความที่ยกมานี้ เป็นคำสอน “คำแม่สอนลูก” ซึ่งผู้แต่งมุ่งที่จะสอนผู้เป็นมารดาว่า ควรอบรมดูแลบุตรสาวของตน ให้ดูแลลูกสาวอย่างใกล้ชิด อย่าละเลยลูก ผู้เป็นมารดาต้องคอยอบรม กิริยามารยาท และสอดส่องความประพฤติของบุตรสาวอย่างใกล้ชิด ความว่า

“ข้าขอเรียนเขียนฝาก คำแม่สอนลูก เมื่อแรกเปนสาว เปนกลอนสอนผู้ให้รู้เรื่องราว ใครมีลูกสาว เล่าสืบกันไป ใครอยากกินแหง ว่าข้าแกลงแต่ง เข้ายะเยยไยไพ แต่งตามโวหาร บูราณคำไท แต่ก่อนจำได้ ไ่ว้เปนเรื่องราว ใครมีลูกสาว ฟังเรื่องราวไปย ลูกสาวมีอยู่ ฟังดูเปนไร ควนจำใส่ใจ เอาไว้ทิดรา ผู้อ่านผู้ฟัง คิดดูโดยหวัง ดูทวารกลางมา หมี่ไซงแกล้ง ก่อนแตงนินทา อย่าคิดสงกา ว่ารายภายหลัง ท่านสอน ให้ดี ทีชั้วบคหรี หมี่ภอใจฟัง เพราะตัวชั้วช่า ผิดมาแต่หลัง จึงไม่อยู่ฟัง ลับหลังนินทา ทุกวันนี้เลา เหนเปนใจเบา ใจเง่า นั๊กหนา ไม่รู้เรื่องราว ลูกสาวเลขนา ขึ้นน้ำลงท่า ไปมาแหงใด ทำเนียมมารดา คอยคุดคอย ว่าหูตาสอดไป กิริยาพาที ลูกนียงไรอย ใจคุดหูใส่ ออย่าไคลิมตน” (พระเจ้าเจ้าสู่นิพพาน เล่ม 2, หน้า 132-133)

2. ช่วยกำกับพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม

ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นว่า วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเจ้าสู่นิพพาน” เป็นหลักในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม โดยใช้กุศโลบายด้านความเชื่อถือ และศรัทธาของชาวพุทธ เป็นธรรมดาว่า เมื่อพุทธศาสนิกชนเกิดความเชื่อถือและศรัทธาในคำสอนต่าง ๆ ที่สืบทอดกันมา เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว ทำให้วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเจ้าสู่นิพพาน” มีบทบาทในการช่วยกำกับพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม เนื่องด้วยเมื่อคำสอนต่าง ๆ ถูกถ่ายทอดมาจากผู้หนึ่ง ผู้หนึ่ง คำสอนนั้นย่อมกลายเป็นค่านิยมของสังคม เมื่อคนในสังคมมีฐานความเชื่อและความศรัทธาในคำสอนที่มาจากพุทธศาสนาเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว คำสอนที่ถ่ายทอดผ่านวรรณกรรมหรือเรื่องราวที่อ้างอิงพุทธศาสนา ทั้งยังใช้กระบวนการถ่ายทอดโดยอิงกับกิจกรรมทางศาสนา คำสอนนั้นจึงมีความสัมพันธ์กับสังคมอย่างแนบแน่น ในฐานะค่านิยมของสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับ โดยทั่วไปว่า เป็นสิ่งดี ถูกต้อง หรือไม่ดี ไม่ถูกต้อง คนส่วนใหญ่จะพยายามประพฤติตามค่านิยมของสังคม เพราะไม่ต้องการอยู่โดดเดี่ยว หรือถูกทำโทษ (บุญเด่นศรี อีชโรจน์, 2545, หน้า 50)

ตัวอย่างเนื้อความจากวรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเจ้าสู่นิพพาน” กลอนสวดลำดับที่ 350 มัดที่ 42 สู้ 115 ชั้น 6/4 มีข้อความที่แสดงให้เห็นว่า วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเจ้าสู่นิพพาน” มีบทบาทในการช่วยกำกับพฤติกรรมของคนในสังคม โดยใช้ความเชื่อที่

บุคคลมีต่อศาสนา ในที่นี้กล่าวอ้างว่า “พระเจ้าตรัสเทศนา” ซึ่งลักษณะการกล่าวอ้างนี้ เป็นการเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์ในเนื้อหาคำสอน ที่วรรณกรรมพุทธศาสนา และชาดกพื้นบ้านเรื่องต่าง ๆ นิยมใช้กัน เพื่อสร้างศรัทธาให้เกิดแก่ผู้ฟัง ความว่า

“อันใจโหลิบหายในโลกลนี้ พระเจ้าตรัสเทศนาว่าสิ่งโหลิบหายมีอยู่สิบสองประการ 2 หนึ่งตัวไม่สมาคมแก่ท่านผู้มีปัญญา ไปคบหาแก่ผู้หาปัญญาหมีได้หนึ่ง ไมภอใจถึงประณีตบัต พังกรรม ครันฟังแล้วไม่ประณีตตามหนึ่ง แลเชื่อมชมหนึ่ง จนังจะนอนจกินจเดินมัก ง่วงเงาหวานอน กัจชาดประ โยชมแลมกผลหนึ่ง มักเจรจาหมีจึงยาบเข้าสำหาวหนึ่ง มักเกยจครันการกุศลหนึ่ง สวคมนไ่วพระฟังกรรมหนึ่ง ตัวมียดาตักหมีได้เสียบิดา มาดา ชริงท่านผู้มีคุณแก่ตัว 2 หมีได้ยาเกรงผู้แต่ผู้แก่สมณชีพรามหนึ่ง ลวงสงฆเถร ยากหนึ่ง ว่าผู้เป็นเจ้าขาดสิ่งอันใดโยมจถวาย ครันไปเอาไม่ได้ แลไม่ให้กระยาจกหนึ่ง ตระหนี่ต่อบิดามาคะณาญาติกาพี่น้องมีสิ่งใดใส่แต่ปาก ครันทухหาผุใจเป็นเพื่อนตัว หมีได้ หนึ่งเป็นคนนักเลงมากรุกสกากินสุราเล่นเบี่ยชนไก่ การศนนั้นจะไหเสียทรัพย์ หนึ่ง ตัวแก่ชรามีภรรยาสามี นุ่มสาวงามกว่าตัวนั้ก็มักต้องระวังไร สิ่งอื่นที่หมีควนทำก็ทำ ได้ควรัก หนึ่งภรรยาเป็นนักเลงหมีรู้จักการบ้านการเรือนจให้โหลิบหายทรัพย์ หนึ่งมักเสพยา มิจลาเจรจาด้วยแพศยาพาล แล่งไห้เสียทรัพย์เกิดโทษหนึ่ง สิบสองประการดังนี้แล”

(พระเจ้าเจ้าสู่นิพพาน เล่ม 2, หน้า 115-116)

เนื้อความที่ยกมากล่าวถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า กล่าวถึงความวิบัติต่าง ๆ ว่า เกิดจากพฤติกรรมใดบ้าง โดยจำแนกเป็นข้อ ๆ คือ เหตุแห่งความวิบัติ (จิตหาย) มีอยู่ 12 ประการ คือ ไม่สมาคมกับผู้มีปัญญา คบหากับคนโง่ ไม่สนใจปฏิบัติฟังธรรม หรือฟังธรรมแล้วไม่ปฏิบัติตาม ง่วงเหงาหาวนอนอยู่เสมอ (เกียจคร้าน) พุคคำหยาบ ไม่ทำการกุศล ไม่สวคมนไ่วพระ ไม่เลี้ยจดู บิดามารดา ไม่เคารพผู้สูงอายุและผู้ทรงศีล หลอกหลวงพระสงฆ์ หลอกหลวงยาก ตระหนี่ต่อญาติ พี่น้องและบิดามารดา ดื่มสุราและเล่นการพนัน ฟังใจเพศตรงข้ามที่มีอายุน้อยกว่า มีคู่ครองที่ไม่ดี จากข้อคำสอนต่าง ๆ นี้ ทำให้เห็นได้ว่า วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเจ้าสู่นิพพาน” นี้ มีบทบาทในการช่วยกำกับพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมอย่างชัดเจน

3. เป็นตัวเร้าและจูงใจให้มนุษย์ปฏิบัติตาม

เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์มีต้องการอยู่โดดเดี่ยว หรือถูกทำโทษซึ่งคำสอนใน วรรณกรรมกลอนสวดเรื่องพระเจ้าเจ้าสู่นิพพาน ก็มีความสัมพันธ์กับสังคมอย่างแนบแน่น ในฐานะ ค่านิยมของสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับวรรณกรรมกลอนสวดเรื่องพระเจ้าเจ้าสู่นิพพาน จึงมี บทบาทในฐานะที่ป็นตัวเร้าและจูงใจให้มนุษย์ปฏิบัติตามเพื่อที่จะหลีกเลี่ยงคำนิทาหรือได้รับการ ยอมรับในสังคมของตน เพราะธรรมชาติของมนุษย์นั้น จะปกป้องตนเองจากการถูกวิจารณ์หรือตำหนิ

(บุญเด่นศรี อีช โรจน์ 2545, หน้า 37) และต้องการให้ผู้อื่นยอมรับการแสดงออกของตนเอง ทำให้มนุษย์ยอมทำตามแนวทางที่ยึดถือและถ่ายทอดกันมาในสังคมของตนสลับกัน ข้อห้าม จาริต ประเพณี และความเชื่อต่างๆ ที่ถูกถ่ายทอดผ่านกระบวนการทางศาสนาดังเช่นคำสอนในวรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน” จึงเป็นตัวเร้าและจูงใจให้มนุษย์ปฏิบัติตามเพื่อที่เข้ากลุ่มในสังคมของตนได้ตั้งรกราก

ตัวอย่างเนื้อความจากวรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้า สู่นิพพาน” กลอนสวดลำดับที่ 350 มัคที่ 42 คู่ 115 ชั้น 6/4 มีเนื้อความที่เร้าและจูงใจให้มนุษย์ปฏิบัติตาม โดยใช้กุศโลบายว่า เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า ความเชื่อเกี่ยวกับการบรรลุสู่นิพพาน และความเชื่อเกี่ยวกับผลกรรมที่น่าเวทนา ซึ่งผู้ทำสิ่งไม่ดีจะต้องได้รับ ในที่นี้ คือ ผลกรรมที่จะเกิดแก่มนุษย์ผู้ยินดีในกามคุณทั้งห้า โดยบรรยายถึงความทุกข์เวทนาประการต่าง ๆ ดังนี้

“พระเจ้าตรัสเทศนาว่าสัตว์ทุกวันนี้ยินดีกามคุณทั้งห้า ครีรูปหนึ่ง เสียงหนึ่ง กลิ่นหนึ่ง รสหนึ่ง สัมผัสถูกต้องหนึ่ง จึงเกิดโจรกำรบพุ่งฟันแทงกัน แลเรียนศิลปศาสต์ไปขีขาย จึงใดความทุกข์เดือดร้อน แลภรรยาสามีทั้งนี้ 2 ก็เพราะค้นหา 2 ครีความปราถนา อันบุรุษแลษตรีใจโง่งมมเนื้อหนังบริบูรณ์ ยัตรีแคสับห่าสับหก บุรุษจงมแต่ยี่สิบปียี่สิบห้าปี รุบจให้โทษครีแก่ชราครีคร่ำ เนื้อหนังหุดห้วงอกพินหักเนาเปลี่ยพะพองต่าง 2 ถ้าตายลงวันหนึ่งสองวัน แลก็จเหม็นเน่าบุพโลหิต ไหลออกจ่ากวารทั้งเก้า รูปที่ดีที่งามนั้นก็จตายไป นี้แลรูบยังรู้ประเปรวยไม่เที่ยงไม่แท้ จโหปราศจากมคผลรูบนี้ลงมูกบัตร์คสัตว์ไว้ในสงสาร ถ้ายินดีอยู่ด้วยรูบแล้วก็จประมาทอยู่ในทศกุตลกำมบพิลปประการจไปอะบายมูมเปนเที่ยงแท้ ถ้าแลรูบเสื่อมความปราถนาในสันตาร จึงผู้นั้นรู้ข้อปรนนิบัติจเอาตัวออกจากสงสารวัด ก็จได้ปะถมณญทุติยฆานตติยฆานจตุถฆาน ตัดบายธรรมให้เข้าคแดงด้วยสมุทเจตปะหาร แลจก็บายหน้าเข้าสู่เมืองแก้วครีพระนิพานเปนอันเที่ยงแท้” (พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน เล่ม 2, หน้า 107-109)

เนื้อความที่ยกมาข้างต้น กล่าวว่า พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาว่า ผู้ยินดีในกามคุณทั้งห้า คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส เป็นเหตุให้เกิดการฆ่าฟันกัน ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เนื่องจาก ตัณหา คือ ความปรารถนา หากบุคคลมีความยินดีในกามคุณทั้งห้าที่เป็นสิ่งไม่จริง ก็จะตกอยู่ในความประมาทและความเสื่อม ต้องวนเวียนอยู่ในสังสารวัฏ หากผู้ใดสละกามคุณทั้งห้าได้ ก็จะมุ่งหน้าเข้าสู่ทางนิพพาน ซึ่งเป็นจุดสูงสุดของการบรรลุธรรม ตามหลักพุทธศาสนา เนื้อความที่ยกมานี้เห็นได้ชัดเจนว่า มีจุดประสงค์เร้าและจูงใจให้มนุษย์ปฏิบัติตาม โดยใช้กุศโลบายว่า เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า ความเชื่อเกี่ยวกับการบรรลุสู่นิพพาน และความเชื่อเกี่ยวกับผลกรรมที่น่าเวทนา ผู้ที่ทำสิ่งไม่ดีจะต้องได้รับ ซึ่งหลักธรรมและความ

เชื่อต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นความเชื่อที่ได้รับการปลูกฝังอยู่ในสังคมชาวพุทธจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง อยู่ตลอดมา

4. เป็นเกณฑ์ชี้ขาดในเรื่องพฤติกรรม

คำสอนที่ผ่านการถ่ายทอดโดยกระบวนการทางศาสนา เช่น คำสอนในธรรมกรมกลอนสวด เรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน บางข้ออาจมีความสำคัญถึงขั้นเป็นเกณฑ์ชี้ขาดในเรื่องพฤติกรรมเช่น คำสอนให้กตัญญูรู้คุณบิดามารดา รู้คุณครูอาจารย์ ไม่ทำในสิ่งที่ละเมิดศีลห้า และบทบาทหน้าที่ของบุคคล ในลักษณะต่างๆ ที่พึงมีต่อสังคมของตน เป็นต้นการยอมรับคำสอนที่อิงกับหลักศาสนา และถ่ายทอดให้เป็นบรรทัดฐานในฐานะค่านิยมของสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับโดยทั่วไปว่า เป็นสิ่งดี ถูกต้อง หรือไม่ดี ไม่ถูกต้องโดยคนส่วนใหญ่จะพยายามประพฤติตามค่านิยมของสังคม ทำให้คำสอนนั้นเปรียบประดุจกฎเกณฑ์ในสังคม ที่ได้รับการยอมรับและปฏิบัติตามกันมาในรูปของวิถีประชา

ตัวอย่างเนื้อความจากรวมธรรมกรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้า สู่นิพพาน” กลอนสวด ลำดับที่ 350 มัคที่ 42 คู่ 115 ชั้น 6/4 ปรากฏคำสอนที่กล่าวได้ว่า เป็นเกณฑ์ชี้ขาดในเรื่อง พฤติกรรม สำหรับคนในสังคมและปฏิบัติตามกันมาในรูปของวิถีประชา ในที่นี้ คือ หน้าที่อัน พึงปฏิบัติที่บิดามารดาพึงมีต่อบุตร และหน้าที่ของบุตรที่ต้องปฏิบัติเพื่อตอบแทนพระคุณบิดา มารดา ดังนี้

“ถ้าบุตรยังอยู่ในครรภ์ บิดามารดาเมตตาแก่บุตร จให้คลอดออกมาได้ง่าย หมิให้มีอันตะ รายแก่บุตรนั้น ครันบุตรเติบโตใหญ่ไปเที่ยวมาได้แล้ว อย่อมตรงมาหาบิดามารดา 2 มิแต่กรุณา บุตรปลอับ โยนบุตร ครันบุตรโตใหญ่แล้ว น้ำจิตรบิดามารดาเป็นมุทิตา โจอ่อนคิดจให้มิเย่า เรือน ครันบุตรมีภรรยาหมิแล้ว น้ำจิตรบิดามารดาเป็นอุเบกขามัทยัค ว่าบุตรมีเย่าเรือนแล้ว ทำเลี้ยงกันเกิดตามประเวณี พันทุกบิดามารดาแล้ว ถ้าบุตรมีอายุสมได้ร้อยปี จให้บิดานั่งบ่า ขวาใหมาดานั่งบ่าซ้าย แลบิดามารดาจทำอุจารปะสวะลงบนบ่า แล้วบุตรป้อนเข้าน้ำให้ บิดามารดาไปกว๋าจสินอายุร้อยปีนั้น จว่าแทนคุณบิดามารดานั้นก็ว่ายังมิได้ก่อน เปนแต่อุ ปะการะแก่บิดามารดา ถ้าบิดามารดาเป็นมิจฉาทิฐิไม่ทำบุญให้ทาน แลบุตรสั่งสอนให้ทำบุญ ให้ทานรักษาศิลพิงกรรมเทศนา ไหตั้งอยู่ในการกุศลเปนสามาติฐิ จึงว่าแทนคุณเสมอด้วย มารดา ม่ากกว่าคุณบิดามารดานั้น ไหบิดามารดาคบหาสัปรุช พระพุทธเจ้าเปนมหาสัปรุชอัน ประเสริฐ พระเจ้าเข้าสู่นิพพานไปแล้ว ก็ให้บิดามารดาไปคบหาพระสงฆ์ แลนักปราช ราชบัณฑิต ได้สั่งสอนทางสวรรค์นิพพานให้ ครันจบพระกรรมเทศนา ให้ตั้งอยู่ในการกุศล เปนสามาติฐิ จึงว่าแทนคุณเสมอ” (พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน เล่ม 2, หน้า 119-120)

เนื้อความข้างต้นกล่าวถึง หลักปฏิบัติเกี่ยวกับหน้าที่อันพึงปฏิบัติที่บิดามารดาพึงมี ต่อบุตร ตั้งแต่อยู่ในครรภ์จนเติบโตใหญ่ และหน้าที่ของบุตรที่ต้องปฏิบัติเพื่อตอบแทนพระคุณ

บิดามารดา จนสิ้นอายุขัย ซึ่งเป็นเกณฑ์ชี้ขาดในเรื่องพฤติกรรมว่า บิดามารดาที่ดีควรมีหน้าตาที่
อย่างไร และบุตรที่ดีควรมีหน้าตาอย่างไร หากบิดามารดาหรือบุตรไม่ปฏิบัติตามคำสอนนี้ ก็จ
ได้รับการกล่าวโทษจากสังคม เมื่อคำสอนเหล่านี้ถูกถ่ายทอดสู่สังคม และแทรกซึมในระบบ
ความเชื่อ คำสอนเกี่ยวกับหน้าที่และความกตัญญูข้างต้นจึงกลายเป็นเกณฑ์ชี้ขาดในเรื่อง
พฤติกรรมให้แก่สังคมโดยปริยาย

5. เป็นตัวประสานความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาวะเหนือธรรมชาติ

ระบบความเชื่อในสังคมไทยโดยทั่วไปยอมรับกันว่า คำอธิบายทางศาสนามีใช้

คำอธิบายเพียงชุดเดียวที่มีอิทธิพลต่อความเข้าใจชีวิต ในบริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทย
“ความเป็นพุทธ” จะดำเนินควบคู่ไปกับคำอธิบายเกี่ยวกับชีวิตที่เรียกว่า “ชาติภพ” ซึ่งชีวิตที่ถูก
อธิบายด้วย “ชาติภพ” เป็นชีวิตที่ต้องเวียนว่ายตายเกิด ตราบเท่าที่มนุษย์ยังมีกิเลส กิจกรรมของ
มนุษย์อันเกี่ยวเนื่องด้วยบาปและบุญ ย่อมนำมาซึ่งคุณและโทษอย่างต่อเนื่องข้ามชาติภพ โดย
นัยนี้รากฐานแห่งชีวิตย่อมผูกพันกับมิติทางศีลธรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (สุวรรณ สดาอานันท์
และเนื่องน้อย บุญเนตร , 2542, หน้า 7)

ความสำคัญของความเชื่อพื้นบ้านเกี่ยวกับหลักปฏิบัติในใช้ชีวิตประจำวันที่ปรากฏใน
วรรณกรรมประเภทกลอนสวดเรื่องพระเจ้าเข้าสู่นิพพาน อีกข้อหนึ่งที่มีปรากฏในวรรณกรรม
พุทธศาสนาที่เป็นพุทธปรัชญาระดับชาวบ้าน คือ การตีความทางศาสนา เช่น วรรณกรรมกลอน
สวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน” มีบทบาทเป็นตัวประสานความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาวะ
เหนือธรรมชาติในเรื่องเกี่ยวกับ “ชาติภพ” และชีวิตหลังความตาย นรก สวรรค์ อดีตชาติ คำอธิบายถึงเหตุ
และผลของ “กรรม” หรือการกระทำในรูปแบบต่าง ๆ ที่มนุษย์ต้องเผชิญ เนื่องจากพุทธศาสนาใน
สังคมไทยนั้น มีลักษณะปรัชญาและความเชื่อที่ผสมผสานกับความเชื่อเดิมในท้องถิ่น คือ การนับถือ
เทพเจ้า การบูชาภูติผี การนับถือเทวดาต่าง ๆ ที่เชื่อว่าสามารถช่วยเหลือและให้คุณให้โทษแก่คนได้
วรรณกรรมศาสนา เช่น วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน” ทั้ง 2 ฉบับ จึงมีเนื้อหาคำสอน
ที่มีรูปแบบของเทวนิยมปรากฏอยู่ผสมปะปนกับหลักพุทธศาสนาดั้งเดิม เช่น เรื่องการมุ่งเข้าสู่นิพพาน
แต่ก็มีเนื้อหาเกี่ยวกับนรก สวรรค์ เทพบันดาล ที่คนในสังคมยอมรับสืบทอดกันมาศรัทธาด้วย

ตัวอย่างเนื้อความจากวรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่ นิพพาน” กลอนสวด
ลำดับที่ 350 มัคที่ 42 ตู 115 ชั้น 6/4 มีการกล่าวถึง สวรรค์ชั้นต่าง ๆ เปรต อสุรกาย เทพทูต นรก
และความทุกข์ทรมานในอบายภูมิต่าง ๆ อย่างละเอียด ซึ่งเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย
ที่อธิบายถึงเหตุและผลของ “กรรม” หรือการกระทำในรูปแบบต่าง ๆ ที่มนุษย์ต้องเผชิญ ทำให้
เห็นว่า วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่ นิพพาน ” มีบทบาทเป็นตัวประสาน

ความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์กับสถานะเหนือธรรมชาติ ในลักษณะของการอธิบายความเชื่อเหนือธรรมชาติ ในรูปของเหตุ และผลแห่งการกระทำ หรือผลกรรมนั่นเอง ความว่า

“ในทศกัมบหสิบประการศรี ภายกะสาม ครีลักรัฟ 1 สำผัสผลาวาท 1 ผรุชวาท 1 มโนกำสามครีอะภิชมาโลก 1 พยาบาทผุควเวร 1 มิจฉามิทธิฐีถือผิดเปนช้อบ 1 ทำผู้ใดหมีได้ทำอกุศลควย แลตาย ไปถึง ได้สวรรค์ในชั้นจาตุมหาราชิกาดาวดึงษายา มาคุดิดา จนถึงพรหมสิบหกชั้น ใดชั้นหนึ่งตามวาศหนาของตัวแลถ้าทำอกุศล กำควย ภายวาจาใจ กำแลกำนั้นเบาบางถึงเปนแต่เปรตเดียรฉานอสุรกาย ผู้ใดทำบาบครันตายไป นายนิริยบาลมากุมเอาตัวไปไพบุญชะราชธามะ บางทีสิริคุดอำ มาจถาม วาเมื่อยังเปนมะนุษย์นั้น ยังเหนทเวทุดหาประการ แลใดคิดถึง ทุกขัง อนิจจัง อนัตตา อยู่บางฤาหาหมีได้ เทวะทุดหานันครีลกอ่อนนอนคลุกมุดคุดหนึ่ง คนทำแก่ชราพินหักผ่มงอกผอมถือไม้ทำวางกันหนึ่ง แลคนมแรงก็เรื้อนพะพองหนองไหลถัดคลานอยู่หนึ่ง คนโทษพระมหากระษ รัตโรหิตคิตินสินมือตัดสี่สะหนึ่ง คนตายลง วันแลเปนพะพองมีบุบ โฟโลหิตยคย้อยอยู่ มีกลิ่นอันเหม็นหนึ่ง ท่านยังคิดถึง ว่าจตายหมีได้วันทุกตัวสัตว์ฉนี้มืออยู่บางฤ ถ้าผู้ใดบอกได้ว่าเมื่อข้าวเจ้าเปนมนุษย์นั้นได้ เหนได้คิดถึง ทุกขัง อนิจจัง อนัตตา ท่านก็ปล่อยผุฉนั้นเสีย ถ้าผู้ ใดบอกหมีได้ท่านก็ว่าหมีไซ่มนุษไซ่สัตว์ฉนั้นนี้เปนคนพาลท่านให้ทำโทษ เอาตัวไปทิ้งลงในม้อเหล็กแดง บ้างน้ำกรดบ้าง กินหัวข่าด ในเทำริงบ้างน้ำแชบบ้างแลไล่แทงพินด้วยหอกดำบั้น แล้วให้ขึ้นต้นจิวหนามลูกเปนเปลวไฟ สุนัขน้อยใหญ่แรงกาจิกสับกินทั้งเปนบ้าง ทิ้งลงในชุมมุตถูดมีหนอน ใหญ่เทาล่าตานแลเทาเรือ โคลนชวนกันอยู่ บางทีปะทัดเทำล่าตานแลแดง ทอดติดตัวแล้วเอาชวานถ่ากสัตว์ในนรกทนทุกขเวทนาต่าง 2 เปนอันม่ก แวนแคว้นนรกมีช้อบนรกวางยาวจตุรศพัน โยชม มีนรกใหญ่แปดชุม จตุรศร้อยโยชมมีกำแพงพินผ้าแลวไปควยเหล็ก มีประตูสี่ทิศมีบริวารสี่ชุม มีพยายมขุมสี่ช่องค 2 ทุก 2 ชุมนรกใหญ่นั้นอายุสัตว์ได้พินหนึ่งปีนรกบ้าง สองพินปีบ้าง จนถึงสอง ไชย อายุอะเวจันนั้นนับพระอาทิตย์พระจันสองไม่ถึงบ้าง สัตว์ไปสวยทุกขเวทนาอยู่ทั้งนี้ เพราะว่ากะทำกำใส่ตัวเอง แต่สัตว์นกรร้องไปให้รองคราวทุกเพลารাত্রี อดเข้าปลาอาหารจได้รับพระราชทานแต่ หนึ่งหาหมีได้ กินแต่นำมุดคุดกอนเหล็กแดงแลเลื้อคหนองทุกเพลารাত্রี ไฟแลน้ำเคียวเผาเปนจุมไปแลวเปนมาเล่ากำ ยังไม่สิ้นกราบใจทนทุกขเวทนาไปกว่าจสินกำนั้น บิดามาดาญาติวงษาผู้ใดจมาช่วยก็หาหมีได้ ผู้ใดทำบุญไว้ผลบุญก็จะไคช่วยผู้ฉนั้น แลนักปราชพิงพิจรณา รักษาให้เหนโทษในอบายภู มแลว จึงฝีกใจให้เหนทุกขังอนิจจังอนัตตาอุษาหพิงธรรม

เทศนา รักษาศีลเมตตาทานา พังกรรมพระเจ้าเทศนาสั่งสอนไว้ ถึงพ้นจากอบายภูมิ ทั้งสี่” (พระเจ้าเจ้าสูนิพพาน เล่ม 2, หน้า 102-106)

6. ช่วยควบคุมจิตใจมนุษย์ให้เกิดมโนสำนึก

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นจะเห็นได้ว่าวรรณกรรมกลอนสวดเรื่องพระเจ้าเจ้าสูนิพพานมีบทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือช่วยควบคุมจิตใจมนุษย์ให้เกิดมโนสำนึกโดยใช้ความเชื่อและความศรัทธาในพุทธศาสนาผนวกกับความจำเป็นที่ยอมรับในสังคมของตน ความเชื่อในเรื่องของกรรมอันเกิดจากการกระทำทั้งในส่วนที่เป็นผลบุญหรือบาป และความเกรงกลัวในสิ่งเหนือธรรมชาติ เมื่อคนในสังคมยอมรับและเรียนรู้ความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับหลักปฏิบัติที่ใช้ชีวิตประจำวันที่ปรากฏในวรรณกรรมประเภทกลอนสวดเรื่องพระเจ้าเจ้าสูนิพพาน และยินดีปฏิบัติตามหลักคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมตลอดจนซาบซึ้งในคำสอนนั้น การยอมรับในลักษณะดังกล่าวเรียกว่า เป็นการยอมรับจนเกิดเป็นมโนสำนึกสมบูรณ์ วันทายนต์ 2554, หน้า 176)

ตัวอย่างเนื้อความจากวรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเจ้า สูนิพพาน” กลอนสวดลำดับที่ 350 มัคที่ 42 คู่ 115 ชั้น 6/4 มีเนื้อความที่แสดงให้เห็นว่า วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเจ้าสูนิพพาน” มีบทบาทในการควบคุมจิตใจมนุษย์ให้เกิดมโนสำนึก โดยกล่าวเป็นคำสอนให้รู้จักไตร่ตรอง บุญกรรมที่ตนทำไว้ด้วยตนเอง ให้รู้สึกตนถึงเหตุและผลของการกระทำต่าง ๆ ด้วยมโนสำนึกในจิตใจของตน ความว่า

“บุกคนจทำบุญเมื่อจตายคิดถึงตัว ว่าได้ทำบุญให้ทานไว้ ก็เรียกว่ารักตัวเอง บุกคนทำบาบเมื่อจตายคิดถึงตัว ว่าทำบาบไว้ก็ชังตัวเอง ซอเนิงถามว่าบุกคนยงไร ไม่รู้แก่ไม่รู้ตาย พระเจ้าตรัสเทศนาว่าคนไม่รู้ตายไม่รู้แก่นั้น แต่พระสงฆซึ่งได้อรหัตแล้ว จไปสู้พระนิพพานนั้น ไม่รู้แก่ไม่รู้ตายเลย ขอเนิงคนชัวมากหรือคนคิมาก พระเจ้าตรัสว่าทุกวันนี้คนชัวมากก็เพราะน้ำใจเองจะดีก็เพราะน้ำใจตนเอง บุกคนที่อุยหาทำบุญให้ทาน รักษาศีลฟังพระธรรมเทศนาก็ได้จ่าเรี่ยชัว นี้แลชัวน่า ในชาตินี้จมีคนสรรเสริญ เมตากรุณาไปกายภาพหน้า ก็จะได้สวรรณสมบัติ บุกคนแลนิพพานสมบัติ บุกคนจำพวกหนึ่งเกิดมายากจน ไร้ญาติพี่น้อง ดินด้วนมือค้วนหักต่าง 2 แล้วหมิคิดถึงตัวทำกำก่าจากำมโนกำ ไมเมตตากรุณาสัตัวทำคำต่าง 2 ไม่คิดถึงตัวว่ากำได้ทำมาแต่ก่อน จึงงทนทุกขเวทนาอยู่ดังนี้ ตายแล้วก็จบ่าหน้าไปอบายภูมิเปนเพียงแท้แล 2 บุกคนมีชาติอันสูงสกุลสูง มีทรัพย์มากแล้ว ไม่คิดถึงตัว ว่าบุญหนหลังสิงใจจตบแต่งให้ แลทำแต่อกุศลต่าง 2 ครั้นตายก็จบ่าหน้าไปอบายภูมิเปนอันเพียงแท้แล บุกคนผู้ใดเมื่อยังยากจนอยู่ ความคิดถึงคุณพระเจ้าเนือง 2 อยู่ ว่าถ้ามีทรัพย์ขึ้นจทำบุญให้ทาน ครั้นมีทรัพย์แล้วยอมประมาทลงไปควยบุตรภรรยาทรัพย์สิงสิน ผู้นั้นครั้นตายก็จไปอบายภูมิ” (พระเจ้าเจ้าสูนิพพาน เล่ม 2, หน้า 127-129)

เนื้อความข้างต้นกล่าวว่า บุคคลนั้นมักจะทำบุญเมื่อใกล้ตายด้วยหวังานิสงส์ ซึ่งเป็นการทำบุญที่คิดถึงแต่ตนเอง บุคคลเหล่านี้ย่อมไม่อาจไปถึงนิพพาน และพระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนว่า คนจะดีหรือจะชั่ว ขึ้นอยู่กับจิตใจของตน แม้จะทำบุญให้ทานมากมายเพียงไร แต่ถ้าจิตใจไม่ดีแล้วบุญทานนั้นย่อมไม่ส่งผลให้ถึงนิพพาน คนที่เกิดมายากจน ไร้ญาติขาดมิตร พิการ แล้วยังไม่คิดสิ่งที่เป็นกุศล ไม่คิดเมตตาต่อสัตว์ต่าง ๆ ไม่คิดถึงเวรกรรมที่ได้ทำมาแต่กาลก่อน จึงได้รับทุกข์ทรมานเช่นนี้ เมื่อตายไปก็จะต้องไปสู่อบายภูมิอย่างแน่นอน บุคคลใดเกิดมาวิชาดีตระกูลดี มีทรัพย์ แล้วประมาทไม่ทำบุญ ไม่คิดการกุศล ครั้นตายไปก็จะต้องไปสู่อบายภูมิเช่นกัน

จากเนื้อความข้างต้นเห็นได้ว่าวรรณกรรมกลอนสวดเรื่องพระเจ้าเข้าสู่นิพพาน มีคำสอนที่ช่วยควบคุมจิตใจมนุษย์ให้เกิดมโนสำนึกสอนให้มนุษย์มีความรู้สึกตน ไม่ประมาทในทรัพย์และวาสนาโดยใช้ความเชื่อถึและความศรัทธาในพุทธศาสนาผนวกกับความเชื่อในเรื่องของกรรมอันเกิดจากการกระทำทั้งในส่วนที่เป็นผลบุญหรือบาปและความเกรงกลัวในสิ่งเหนือธรรมชาติ

ความเชื่อพื้นบ้านเกี่ยวกับเรื่องการครองเรือน ที่ปรากฏในวรรณกรรมประเภทกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน”

โดยธรรมชาติ มนุษย์จะอยู่รวมกันเป็นครอบครัว จากครอบครัวก็จะรวมกันเป็นตระกูล เป็นกลุ่ม เผ่า และพัฒนาขึ้นไปเป็นสังคม เนื่องจากการดำรงชีวิต มนุษย์ต้องการเพื่อน ต้องการการแลกเปลี่ยนช่วยเหลือ เมื่อมนุษย์ต้องอยู่รวมกันจะต้องมีกฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติ เป็นหลักให้สังคมได้ยึดถือ อันได้แก่ หลักความถูกต้องเหมาะสม จริยธรรม ศีลธรรม ระเบียบ ธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ เป็นต้น ทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism) ได้อธิบายสาเหตุของการที่มนุษย์จำเป็นต้องอยู่รวมกันเป็นครอบครัวว่า มีเหตุจากความจำเป็น 2 ประการ (ศิริรัตน์ แอดสกุล, 2553, หน้า 2) คือ ความจำเป็นทางชีววิทยา และความจำเป็นทางสังคม

1. ความจำเป็นทางชีววิทยา

ความจำเป็นทางชีววิทยา คือ การที่มนุษย์มีความต้องการทางเพศไม่จำกัดฤดูกาล ทำให้ชายหญิงต้องอยู่กันอย่างใกล้ชิด จึงจำเป็นต้องสร้างกฎเกณฑ์ขึ้นมา เพื่อควบคุมพฤติกรรมทางเพศให้เป็นระเบียบ นอกจากนั้นมนุษย์ยังมีวิวัฒนาการเป็นขั้นตอน โดยมีช่วงของการเป็นทารกที่ยาวนาน และขณะเป็นทารกก็ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ จึงมีความจำเป็นต้องพึ่งพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ระหว่างช่วงวัยที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ความจำเป็นทางชีววิทยาของการอยู่เป็นครอบครัวจึงเป็นสิ่งจำเป็น (ศิริรัตน์ แอดสกุล, 2553, หน้า 2) ความเชื่อพื้นบ้านเกี่ยวกับเรื่องการครองเรือน ที่สอนเกี่ยวกับหน้าที่อันเกิดจากความจำเป็นทางชีววิทยา ที่อยู่ในวรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง

“พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน” ปรากฏอยู่หลายตอนที่สอนเกี่ยวกับ การครองเรือน สอนให้ซื้อสัตว์ต่อสามี แต่มิได้มีข้อคำสอนบอกให้สามีซื้อสัตว์ต่อภรรยา นอกจากนั้นยังมีส่วนที่น่าสนใจเกี่ยวกับข้อความที่ปรากฏในเนื้อหาวรรณกรรม ซึ่งสะท้อนภาพสังคมในครอบครัวสมัยก่อนออกมาอย่างมิได้ตั้งใจ ดังมีข้อความดังนี้

“ชาติชั่วโล โภ กิดแต่โยโส บ ได้กัลว โภย พี่เมียน้องเมีย เบียดเสียดภายใน แม่ยายเล่าไปไซร์ มักใครเสนาหา เจ้าว่าเสียสิ้น มีความประคิน คนห่อนินทา” (พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน เล่ม 2, หน้า 53)

เนื้อความข้างต้นกล่าวว่า คนชู้มักมีความหยิ่งโส ไม่เกรงกลัวสิ่งใด พี่น้องและแม่ของภรรยา ก็ร่วมประเวณีด้วยอย่าง ไม่มีความละอาย ไม่เกรงกลัวคำครหาจากสังคม ข้อความดังกล่าว แสดงให้เห็นถึง อำนาจในครัวเรือนของชายไทยว่า ในสมัยก่อน มีการร่วมประเวณีกันในครัวเรือน แม้จะมีคำครหาในด้านจารีตและศีลธรรม แต่ก็มีเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นจริง และได้สะท้อนออกมาในงานวรรณกรรมให้คนรุ่นหลังรับทราบเหตุการณ์ดังกล่าวอย่างมิได้ตั้งใจ

นอกจากนั้นเนื้อความดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นลักษณะของครอบครัวไทยในสมัยก่อน กล่าวคือ ในสังคมชนบทไทยมีธรรมเนียมการ “แต่งลูกเขยเข้าบ้าน” ดังนั้นเมื่อหนุ่มสาวแต่งงาน ลูกเขยจะย้ายเข้ามาในเรือนของฝ่ายหญิง หรือพูดง่าย ๆ คือ ย้ายเข้ามาอยู่ในบ้านพ่อตาแม่ยาย (ศิริพร ณ ถลาง, 2548, หน้า 357) ซึ่งอาจเป็นเหตุให้ลูกเขย มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับทางฝ่ายครอบครัวของภรรยาเนื่องจากธรรมเนียมการ “แต่งลูกเขยเข้าบ้าน” ของไทยดังที่กล่าวมาแล้ว เมื่อพิจารณาเนื้อความในวรรณกรรมในส่วนถัดมา พบเนื้อหาที่สะท้อนความเชื่อและค่านิยมเกี่ยวกับการมีภรรยาหลายคนของชายไทย โดยที่ฝ่ายหญิงถูกสั่งสอนให้อยู่ในภาวะจำยอม และยังคงมีหน้าที่ดูแลภรรยาของสามีด้วย เนื่องจากในสังคมไทยสมัยก่อน ผู้ชายไทยที่มีฐานะดี มักมีภรรยามากกว่า 1 คนอยู่ในบ้านเดียวกัน (หน่วยที่ 1-7 ภาษาไทย 8 คติชนวิทยาสำหรับครู, 2542, หน้า 137) และยังมีค่านิยมว่า การมีภรรยามากจะสะท้อนให้เห็นว่า คนผู้นั้นมีบุญวาสนาหรือบารมีมาก ในจดหมายเหตุลาอุเบรร์เล่าว่า ชาวสยามมีภรรยาหลายคน “ให้ภาคภูมิประดับบุญบารมีมากกว่าจะเป็นการแสดงด้านกามารมณ์” (สุวรรณ สถาอนันท์ และเนื่องน้อย บุญเนตร, 2542, หน้า 267) ซึ่งค่านิยมการมีภรรยาหลายคน มีปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน” เล่ม 1 ความดังนี้

“น้องเอยเจ้าอนิงอยู่ให้พรอง เจ้าเพื่อนนอนจงสอนตามทำนอง อย่าให้มองนำใจสามี นั้น ผัวมีเมียขอยอขอยาคอยหวง เจ้าอย่าจางจวงดวงตี่รัน เลียงไว้จะ ได้เป็นเพื่อนกัน ยูพยงจหมันเอาใจไป ทำการสิ่งได้นะขวันเข้า ลอนเบาใจทุกสิ่งไป” (พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน เล่ม 1, หน้า 71-72)

ลักษณะดังกล่าวนี้สอดคล้องกับที่ ประคอง นิมมานเหมินท์ กล่าวไว้ว่า “ธรรมดามรรณคดีที่มีบ่อเกิดจากแห่งใดแห่งหนึ่ง เมื่อชาติใดภาษาใดรับไป ก็จะมีการดัดแปลงให้เข้ากับสภาพสังคมของตนไม่มากนักน้อย” (ประคอง นิมมานเหมินท์, 2526, หน้า 7) สิ่งที่ปรากฏในงานวรรณกรรมทุกยุคทุกสมัย ย่อมสอดคล้องกับความเป็นไปของสังคม นักเขียนเป็นพลเมืองของสังคม เป็นหน่วยหนึ่งของประชากรในยุคสมัยของตน และเป็นผู้สร้างงานวรรณกรรม ผลงานที่สร้างขึ้นย่อมมีความสัมพันธ์กับสังคม หรือสะท้อนประสบการณ์ชีวิต ตลอดจนสะท้อนสภาพสังคม ทั้งในส่วนที่เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม และในส่วนที่เป็นวัฒนธรรมของสังคมในยุคสมัยของตน ไม่ว่าจะผู้ประพันธ์จะมีเจตนาที่จะสะท้อนสังคมของตนให้ปรากฏในงานวรรณกรรมหรือไม่ก็ตาม

2. ความจำเป็นทางสังคม

ความจำเป็นทางสังคม หมายถึง การที่มนุษย์ต้องพึ่งพาอาศัยกันในการดำเนินชีวิต และทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้สังคมดำรงอยู่ต่อไปได้ ซึ่งครอบครัวเท่านั้นที่สามารถตอบสนองความต้องการเหล่านั้นได้ (จางจื่อ อี้ฉีฉวนลีที้, 2548, หน้า 91) เช่น การขัดเกลาทางสังคมที่ได้รับการอบรมสั่งสอนจากครอบครัว เป็นต้น บริบททางสังคม กำหนดบทบาทหน้าที่ของชายและหญิงให้แตกต่างกัน นอกเหนือจากความแตกต่างด้านกายภาพ สังคมมีส่วนสำคัญในการกำหนดแนวทางการประพฤติปฏิบัติของบุคคลที่อยู่กับเพศสถานะ โดยกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์จากสังคมสำหรับเพศผู้ชายและผู้หญิงแตกต่างกัน (กุสุมา รักษมณี, เสาวณิต จุลวงศ์ และสายวรุณ น้อยนิมิตร, 2550, หน้า 120-121)

ความหมายดั้งเดิมของคำว่า “ครอบครัว” ในสังคมไทยบ่งบอกอำนาจที่เหนือกว่าของฝ่ายชาย ดังที่พระยาอนุমানราชชน ได้อธิบายว่า “ครอบครัว” มีต้นกำเนิดมาจากการ *เข้าครอบครองครัว* ซึ่งเดิมทีเดียวในภาษาถิ่นหมายถึง *ข้าวของเครื่องใช้* ในอดีตเมื่อแรกสร้างบ้านเมืองนั้น ผู้เป็นหัวหน้าชุมชนจะเริ่มจากการหาทำเลที่เหมาะสม หากทำเลเหล่านี้มีเจ้าของเดิมอยู่ก่อน และเจ้าของบ้านเมืองเดิมไม่ยินยอมให้ครอบครองก็ต้องเกิดการรบกัน ผู้ชนะนอกจากจะกวาดต้อนผู้คนไว้ใช้เป็นแรงงานแล้ว ยังยึดข้าวของเครื่องใช้ของฝ่ายแพ้ เรียกว่า “ครัว” มาด้วย การกวาดต้อนผู้คนและของใช้นี้เรียกว่า “กวาดต้อนเทครัว” จากนั้นคำว่า “เทครัว” มีความหมายขยายไปถึงการได้หญิงมาเป็นภรรยา จากคำอธิบายนี้สรุปได้ว่า “ครอบครัว” ในระยะต้นใช้ในความหมายที่เน้นการเป็นเจ้าของทรัพย์สินซึ่งรวมไปถึงผู้หญิงที่เป็นภรรยาด้วย (สุวรรณ สตาอานันท์ และเนื่องน้อย บุญเนตร, 2542, หน้า 13-14) จากคำอธิบายดังกล่าวทำให้ทราบว่า ความหมายของคำว่า ครอบครัว ในภาษาดั้งเดิมนี แสดงให้เห็นถึงการยอมรับอำนาจสูงสุดในครอบครัวว่าอยู่ที่ฝ่ายชาย นอกจากนี้ หมอบรัดเลย์ ยังได้อธิบายความหมายของคำว่า “ครอบครัว” ว่ามีความหมายถึง “ลูกเมียด้วยกันทั้งเรือน ที่ผัวได้ครอบครอง” (สุวรรณ สตาอานันท์ และเนื่องน้อย บุญเนตร, 2542, หน้า 14) คำว่า

ครอบครัวในสังคมไทย จึงเป็นคำที่บ่งบอกอำนาจที่เหนือกว่าของฝ่ายชายหรือผู้เป็นสามีอย่างชัดเจน

บทบาทหน้าที่ของผู้ชายตามความคาดหวังของสังคม คือ การเป็นผู้ปกป้องตนเอง และคุ้มครองรักษาบุคคล หรือสิ่งที่อยู่ในอาณาพิทักษ์ของตน เช่น ชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล คุณงามความดี และบุตร ปกป้องทรัพย์สินต่าง ๆ ให้ดำรงอยู่เป็นของตนเองตลอดไปจึงจะถือว่า มีศักดิ์ศรี (กุสุมา รัชมนันท์, เสาวนิต จุลวงศ์ และสาวยารุณ น้อยนิมิตร, 2550, หน้า 121) ความเชื่อพื้นบ้านเกี่ยวกับเรื่อง การครองเรือน ที่สอนเกี่ยวกับหน้าอันเกิดจาก ความจำเป็นทางสังคมของผู้ชาย ที่ปรากฏในวรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเจ้าสุ่นิพพาน” มีเนื้อความสั่งสอนที่สะท้อนความเชื่อว่า ผู้ชายต้องปกป้องรักษาเกียรติยศของตนเองและวงศ์ตระกูล กล่าวไว้เป็นกลอนสวดศรัทธา สุภายิต ดังนี้

“ประกอบการณ์ปรีชาชาย จงประพฤติตามคำสอน สะถาวรศีลทีคุณหลาย จกัณวี บัศไกลอันตราย โรครายพยาธิเยียมกฤตยา จะประเล่ห์ฝ้ายซึ่งสุพผล เปรมงคนยืนยาว ชันษา งามพูนบุญสวัสดิศัทธา ไอสุริยะแสนส สิ่งคราน ถ้าจะเผาทวาทบดินนาฏ ยุระยาดยังในพระราชธาร ลงโสภทรงวารีให้สำราน ให้เบ็กบรหายมัวร์ติ แล้วจึงชวนดำ เนินโคลกล้ำ ทุนล่องวันทาบทศี แต่โคป ควรจวนจะเร่งจรลี ไม่ทันที่จะทรงสุกลคน แต่ ลูกบางชฐเซยกักร จำเร็นรักราสีเสถาผล จึงคอยยูระยาจอรัดน โดยกัณวณุกัฏจอาตมา หนึ่งกลาวในกัฏโโบราณ ไปราชการทั่วทุกทิศา ให้ลงชำระสะสงฆ์อูทกัฏ จงลีลาสโยค นาทิ การใดก็จได้ตั้งปราถนา บันเทาทั้งโรคาเสียดลี หนึ่งอะโนไนไขแสงรุจี ราศรีสที ศกัฏตรา ทิวาทิศสกลกาย ราตรีไสยาศอุบาสทังชายขวา หนึ่งไสยาศเมื่อนิตรา ชำรวารี ลางบาทมูน แล้วจึงพีจรันาตริกตรา ชายขวาत्मกล้ำจันท์ฐาน ถ้าออกคลองทังสองอาคูน ไพรบุญตามแต่นิตราสะบาย วาโยออกชายเปนฝ่ายจัน พลิกชาย พัดไวับนสกลักกาย ถ้า ขวาสุณกล้ำท่านทาย อย่าเอาชายทับขวาหมีดี จะไสยาคราตรีทุกทิวาร นะมัสการก่อกิ่ง เกษา ทุมโมว่าจำเรณษรี เสาโรจประพิคที ให้เว่นที่กลการขรม ให้เว่นวันอัคคิฎฐีประนาค วันขนาดทักทินขมขัน จะเรียนสิลประสาตทุกอัน ให้ได้วันประหัทศรุวาร ประสาตสิ่งใดก็ ประสีฐี ลารีคอดียาศักดาหาร กระตันยูรู้ จำคำอาจารย์ ตามบูรานฉบับเพียงบาลี พุทลีสู กระจวา ตัดเจียนนักขาจิ่งชอบ ที อยาเอาฝ้านุงเชดกัฏตราหมีดี ฝ้านุงที่นุงอย่าทำเสื่อ สวมตัว อยาทำมอนนุน หัวนิตรา อยาเอาเปนฝ้ากอกบ่หัว จสรอมลีโสภมองมัว อับปรีชัว เสียดชาศ สักนชาย อยาเอาบ่บวยเคากลางกัก จดอยศักเสียดราสี อยาเสบสัตรีนาทิกอร ภายยังจ สุนิสาชรองเทียงเวลา” (เล่มที่ 1, หน้า 84-88)

ความข้างต้นกล่าวถึง คำสอนสำหรับบุรุษ เป็นคำสอนเกี่ยวกับข้อห้าม และการวางตัวต่าง ๆ ให้เกิดสิริมงคล ตามหลักอารยธรรมและความเชื่อพื้นบ้าน ซึ่งมีหลายประการ คือ ก่อนออก

จากบ้านไปทำราชการให้ล้างตัวล้างหน้าให้เกิดราศี การพันผ้าให้พันขวาทับซ้าย อย่าเอาซ้ายทับขวา เพราะเชื่อว่าจะเกิดเรื่องไม่ดี ก่อนออกจากบ้านให้ไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ให้ดูฤกษ์ยาม อย่าเอาผ้าถุงมาเช็ดหน้า อย่าเอาผ้าถุงมาทำเสื้อ ทำหมอนหนุน อย่าเอาผ้าถุงมาทำผ้าโพกศีรษะ จะเกิดอัมภมคล อย่ามีอะไรกับสตรีในตอนกลางวัน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นข้อห้ามตามหลักความเชื่อและอารยธรรมที่สืบทอดกันมาในสังคมไทย

นอกจากนี้วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน” ยังมีความเชื่อพื้นบ้านเกี่ยวกับเรื่องการครองเรือน สอนเกี่ยวกับหน้าที่อันเกิดจากความจำเป็นทางสังคมของฝ่ายผู้หญิง เนื่องด้วยค่านิยมในสังคมไทยผู้หญิงต้องรู้จักผูกใจสามี ผู้หญิงจึงถูกอบรมสั่งสอนให้สำนึกกว่าจุดมุ่งหมายและภาระหน้าที่หลักของชีวิต คือ การดูแลเอาอกเอาใจสามีในเรื่องการกินอยู่หลับนอน ผู้หญิงต้องรู้จักทำอาหารที่สามีชอบ รมั้ดระวังในเรื่องที่หลับที่นอนของสามีให้สะอาดเอี่ยม ในสังคมไทยสมัยก่อนเชื่อว่า ผู้หญิงควรมีแบบแผนพฤติกรรมในเรื่องที่เกี่ยวกับทางโลก อาทิ การดูแลครอบครัว การปรนนิบัติรับใช้สามีมากกว่ากิจกรรมที่เป็นนามธรรม เช่น ศาสนา และการเมือง เป็นต้น (สุวรรณ สุธาอานันท์ และเนื่องน้อย นุชยเนตร, 2542, หน้า 153) ในวรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน” มีเนื้อความสั่งสอนที่สะท้อนความเชื่อว่า ผู้หญิงต้องเป็นฝ่ายดูแลครอบครัว ปรนนิบัติสามี ดูแลเพื่อนพ้องของสามีที่มาเยี่ยมเยียน ตลอดจนดูแลบิดามารดาของฝ่ายสามีประหนึ่งดูแลบิดามารดาของตนด้วยความว่า

“เพื่อนฝูงของผัวเข้างไปมา คบแดงโพชะณาหาให้กิน อย่าให้เขาตีฉินมานั้นธา เจ้าอย่าทำคอนควักแล้วชักหน้า เพื่อนฝูงไปมาเข้างก็องใจ ไม้ตรีเจ้าอย่าให้โรยรางเรงสาగుสนให้เนืองๆ ไป จงรู้ฝักตัวทวารผู้ใหญ่ ทารที่ไว้บูชาอัน อันทารเปนพ่อผัวแม่ผัว เหมือนพ่อแม่ตัวเกิดเกษา เจ้าอย่าทำความพิตรศษา อย่าให้ท่านมารดาอนาพอน ครันว่าเมื่อเพลเข้า ผัวเจ้าคืนจากที่นอน จงหาสีฟันขันนำก่อน ตีนนอรยีนให้ยามี อดสาปรนนิบัติทุกค้ำเขา ขวันเขาทำตามประเวณี เทวำรักษาทุกราตรี จเปนสี่สะวัตติแก่ด้วนาง แมรพิศพลังทำจงเจียรยาได้ทำสะเทินเห็นหาง อย่าภารตีดาอย่าร้าง ทิงคว้างผัวไม่ชอบกล ทารผู้ดีมีสักมกคู มีน ขอมตีฉินนินทาจนวาชล เพราะมีผัวไม่ต้องถึงสองคน ด้วยใจอักษุสเปนคนเสีย ที่ทารคนมีปัญญา เขาไม่ยากเอาเจ้ามาเปนเมีย ด้วยทำความชั่วถึงผัวเสีย ใครจะเสียงเปนเมียนียากนัก” (พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน เล่ม 1, หน้า 69-71)

“จำเริญ เกิดสบพบกัน บำเพ่งสิ่งไร นางไม่ขัดใจ โอนอ่อนผ่อนผัน ทำบุญให้ทาน กรำบกรานทุกวัน ยิ่งยวดกวคชัน กว่าหญิงทั้งหลาย ปรนนิบัติแม่ผัว นันน้อยย้อยตัว รู้กลัวความอาย นวดพั้นคั้นบาท บได้ขาดคลาย นางไม่เหน้อยหน่าย อายชิงงยินดี แม่ผัวแม่ตัว ยำเขง

เกรงกลัว ให้ผัวปรานี รักผัวเท่าไร โจนางอารี ประณิบัติชชะนี หมี่ให้ลำเอียง” (พระเจ้าเข้าสู่ณีพพาน เล่ม 2, หน้า 56)

ความเชื่อพื้นบ้านเกี่ยวกับเรื่องการครองเรือนใน วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่ณีพพาน” ยังกล่าวถึงหน้าที่อันเกิดจากความจำเป็นทางสังคมของฝ่ายผู้หญิง ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเชื่อในแง่ของค่านิยมเรื่องเพศสถานะในสังคมไทย ที่ยึดถือและสืบทอดกันว่า คุณลักษณะที่ทำให้ผู้หญิงมีเกียรติยศศักดิ์ศรี ได้แก่ความรักนวลสงวนตัว (กุสุมา รักขมณี เสาวณิต จุลวงศ์ และสาขารุณ น้อยนิมิตร 2550, หน้า 121) ในอดีตผู้หญิงจะถูกบังคับให้ยึดติดกับอุดมการณ์กุลสตรี การรักนวลสงวนตัว การเป็นแม่บ้านแม่เรือน และการใช้ชีวิตเพียงเพื่อปรนนิบัติรับใช้ และเอาอกเอาใจสามีเท่านั้น (สุวรรณา สถาอานันท์ และเนื่องน้อย บุญเนตร, 2542, หน้า 152) วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่ณีพพาน” มีเนื้อความที่แสดงความเชื่อในแง่ของค่านิยมเรื่องเพศสถานะ ดังนี้

“หญิงชายค่นภาร ลุบลหลังส่งสาร มักร่อมสแสวงหา ครันสำเรศแล้ว มันไม่นำพา ทั้งนี้ถูกอย่ายอมเครื่อง ไม่ดี สุดใจดีนักร่นชัวมันรัก จักให้อัปรี คนมากลากหลาย หญิงชายว่าดี แพศย์บับศรีอันนี้สุดใจ ย่อมชินยอมชม” (พระเจ้าเข้าสู่ณีพพาน เล่มที่ 1, หน้า 33-34)

เนื้อความข้างต้นกล่าวว่า หญิงและชายที่เป็นคนพาล มักจะแสวงหาเรื่องที่จะก่อให้เกิดความเสื่อม และมักชักชวนกันไปในทางไม่ดี หากไม่ยอมยกเป็นหญิงแพศยา ก็ให้ระวังตัวอย่าคบหากับคนไม่ดี แสดงถึงความเชื่อในแง่ของค่านิยมเรื่องเพศสถานะในสังคมไทย ในเรื่องคุณลักษณะที่ทำให้ผู้หญิงมีเกียรติยศศักดิ์ศรี ผ่านวรรณกรรมเรื่องแม่หม้ายสอนลูก ในบทนี้สอนให้ลูกสาวที่ยังไม่ออกเรือน รู้จักรักนวลสงวนตัว

“รายชुरายผัว หญิงชายใจชัว ด้วยยอมทำลาย ใครจว่าดี บัศสิจังไร ใครจะเลียงได้ โหดโรยหน้าหนัก หญิงชัวตัวราย เทียวเลนเหนชชาย มุ่งหมายเขาหา ทำตัวทุงทั้ง ครีหญิงแพศยา นี้และแม้ว่าเจ้ามาควนจำ นับว่าคนดี อย่าทำเชณณี อย่าชักออย่านำ ดังหญิงคนชัว เจ้าอย่าควรรทำ” (พระเจ้าเข้าสู่ณีพพาน เล่มที่ 1, หน้า 42)

เนื้อความข้างต้นสอนผู้หญิงที่มีสามีแล้วว่า ให้รักนวลสงวนตัวสำหรับสามี อย่าคบชู้ อย่าทำตัวเป็นหญิงแพศยา คำสอนนี้แสดงถึงความเชื่อในแง่ของค่านิยมเรื่องเพศสถานะในสังคมไทยว่าผู้หญิงที่ดีควรรักษาตัวรักษาใจไว้ให้สามีของตนเท่านั้น จะเห็นได้ว่า ความรักนวลสงวนตัว เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์และคาดหวังจากสังคมไทยที่มีต่อผู้หญิง ทั้งที่ออกเรือนแล้ว และหญิงสาวที่ยังไม่ออกเรือน มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนั้น ในวรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่ณีพพาน” ทั้ง 2 ฉบับ ยังมีเนื้อหาที่แสดงอย่างชัดเจนว่า สตรีมีบทบาทในการอบรมความประพฤติ และดูแลกวดขันบุตรของ

คนให้อยู่ในกรอบประเพณีของสังคมอีกด้วย จะเห็นได้จากเนื้อหาในส่วนที่เป็น แม่หม้ายสอนลูก สุภายิต (กลอนสวด) พรรณนาความเป็นลูกผู้หญิง ในวรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่ นิพพาน” ฉบับที่ 1 และแม่สอนลูก สอนให้แม่ระมัดระวังลูกสาวของตนเอง อย่าปล่อยลูกมากนัก ในวรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่ นิพพาน” ฉบับที่ 2 ดังรายละเอียดที่ได้วิเคราะห์ไปแล้ว ในข้างต้น

กล่าวได้ว่า วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่ นิพพาน” มีเนื้อหาคำสอนที่เป็น ความเชื่อพื้นบ้านเกี่ยวกับหลักปฏิบัติในการใช้ชีวิตประจำวัน และความเชื่อพื้นบ้านเกี่ยวกับการครองเรือน โดยมีเนื้อหาส่วนใหญ่เน้นสอนเกี่ยวกับหลักการครองเรือน และหน้าที่ที่จำเป็นต้อง ปฏิบัติต่อครอบครัว ทั้งในประเด็นที่เป็นคำสอนที่เกิดจากความจำเป็นทางชีววิทยา และความจำเป็น ทางสังคม ความสำคัญของคำสอนที่เป็นความเชื่อพื้นบ้าน เกี่ยวกับหลักการครองเรือนที่ปรากฏใน วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่ นิพพาน” มีบทบาทในการช่วยกำกับพฤติกรรมของบุคคล ในสังคม โดยเฉพาะผู้ครองเรือนทั้งหญิงและชาย ให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสมตามจารีตและประเพณี ซึ่งมีทั้งคำสอนที่เป็นข้อห้ามโดยตรงและมีส่วนที่กล่าวเป็นข้อห้ามต่าง ๆ เพื่อป้องกันความ เสี่ยงภัยแก่ตนเองและครอบครัว และป้องกันคำครหาจากสังคมด้วย

สรุปความสัมพันธ์ระหว่างคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมประเภทกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่ นิพพาน” ทั้ง 2 ฉบับกับความเชื่อในสังคมไทย

สังคมไทยสมัยก่อนอาศัยกลไกของคติชนรูปแบบต่าง ๆ ในการอบรมระเบียบของสังคม เพื่อให้สมาชิกที่เติบโตในสังคมนั้นได้เรียนรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบ ค่านิยม และทัศนคติที่สังคมเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี ตลอดจนบรรทัดฐานทางพฤติกรรมและจริยธรรมของสังคม (ศิริพร ณ ถลาง, 2548, หน้า 347) พิธีกรรมและปรัชญาทางพุทธศาสนามีส่วนสำคัญในการจัดระเบียบของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปรัชญาในการดำเนินชีวิตในแนวทางพุทธศาสนาที่ถ่ายทอดผ่านงานวรรณกรรมรูปแบบ ต่าง ๆ เช่น นิทานชาดก นิทานคติสอนใจ วรรณกรรมคำสอน และวรรณกรรมกลอนสวด ที่แสดงให้เห็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตตามแนวทางพุทธศาสนา อบรมโลกทัศน์ สอนให้เห็นถึงกฎแห่ง กรรม แสดงแนวทางปฏิบัติตนให้แก่คนในสังคม

วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่ นิพพาน” ก็เป็นวรรณกรรมที่เสนอปรัชญาทาง พุทธศาสนาอีกเล่มหนึ่งที่มีความสำคัญในการช่วยจัดระเบียบความประพฤติของคนในสังคม ผ่าน รูปแบบการสวดหรือการเทศน์ในวันสำคัญทางศาสนา ที่พุทธศาสนิกชนเชื่อว่าเป็น โอกาสสำคัญ มีความศักดิ์สิทธิ์อันเกิดจากความศรัทธาที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ อาทิ วันวิสาขบูชา ซึ่งเป็นวันที่ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน เป็นต้น วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง

“พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน” มีส่วนในการจัดระเบียบของสังคม มีบทบาทในการช่วยอบรมความประพฤติของคนในสังคมไทยให้อยู่ในรูปรอยของจารีตประเพณีในหลาย ๆ ด้าน

เนื่องจากวรรณกรรมเป็นส่วนหนึ่งของอารยธรรม ซึ่งได้เกิดขึ้นและดำรงอยู่คุ่มนุษย์มาตั้งแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบัน โดยได้เข้ามามีบทบาทในวิถีชีวิตของผู้คนทุกระดับในสังคม และในทุกๆ ด้าน (ชัตสุณี สินธุสิงห์, 2538, หน้า 27) วรรณกรรมจึงมีความนึกคิดที่เป็นอุดมคติประกอบอยู่ในถ้อยคำที่แสดงออกมา โดยเฉพาะวรรณกรรมประเภทศาสนาที่เกี่ยวข้องกับประเพณีในวิถีของชุมชน เช่น วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน” นี้ ที่ผู้สร้างสรรค์มีจุดประสงค์ต้องการชี้แนะสังคม หรือชี้แนะความคิดแก่ผู้อ่านและผู้ฟัง ทั้งในด้านค่านิยม วัฒนธรรม และความประพฤติของคนในสังคม โดยใช้ความเชื่อถือทางศาสนาเป็นจุดสำคัญในการโน้มน้าวสังคมให้ปฏิบัติตาม

ในด้านค่านิยม วัฒนธรรม และการประพฤติปฏิบัติตนของคนในสังคม อิทธิพลของวรรณกรรมที่ได้รับการบอกเล่าและสืบทอดกันรุ่นต่อรุ่น ทั้งในรูปแบบวรรณกรรมมุขปาฐะและวรรณกรรมลายลักษณ์ จะค่อย ๆ แทรกซึมเข้าไปในชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน ซึ่งยึดคตินิยมที่เสนอไว้ในวรรณกรรมเป็นบรรทัดฐาน เช่น วรรณกรรมศาสนา นิทานธรรมและสุภาษิต หรือวรรณกรรมประเภทอื่นซึ่งแทรกแนวทางการดำเนินชีวิตไว้ อาทิ วรรณกรรมประเภทกลอนสวด เป็นต้น ศาสนาเป็นเรื่องของจิตใจและอารมณ์ ซึ่งเป็นนามธรรมและมีที่มาจากอารมณ์กลัวในความไม่รู้ ไม่เข้าใจและไม่แน่นอนของธรรมชาติรอบตัวคน ทำให้ผู้นำสังคมหรือชุมชน ใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือในการปกครองสังคมให้สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบและสันติ ไม่เบียดเบียนกัน การศึกษาความเชื่อที่ปรากฏในวรรณกรรมประเภทกลอนสวด: กรณีศึกษาวรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน” ผู้ศึกษาพบว่า วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน” ทั้งสองฉบับนี้ มีส่วนช่วยสังคมในการกำหนดแนวทางความประพฤติ และความเชื่อเกี่ยวกับการปฏิบัติตนให้แก่สังคมไทยอย่างเห็นได้ชัด ในบทบาทที่เป็นวรรณกรรมคำสอน ที่มุ่งสั่งสอนข้อปฏิบัติและข้อห้ามต่าง ๆ สำหรับบุคคลที่มีหน้าที่แตกต่างกันในสังคมไทยทั้งชายและหญิง อาทิ บิคา มารดา อาจารย์ นายจ้าง ลูกจ้าง และผู้สืบศาสนา เป็นต้น

จากการศึกษาความเชื่อที่ปรากฏในวรรณกรรมประเภทกลอนสวด: กรณีศึกษา วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน” ผู้ศึกษายังพบอีกว่า มีส่วนในการช่วยสร้างวัฒนธรรมทางด้านความประพฤติให้กับคนในสังคมไทย เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ ไม่ใช่ได้มาจากการถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์ แต่เป็นการถ่ายทอดทางสังคม การที่ประชากรของสังคมต่าง ๆ มีพฤติกรรมอย่างเดียวกันหรือแตกต่างกันไปนั้น เพราะมีการเรียนรู้ต่างกันไปตามวัฒนธรรมของตน การกระทำดังกล่าวทำให้วัฒนธรรมของสังคมต่าง ๆ แตกต่างกันไป

ไป (งามพิศ สัตย์สงวน, 2543, หน้า 27) เมื่อพิจารณาเนื้อหาของวรรณกรรมเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่ นิพพาน” อย่างละเอียดจะเห็นได้ชัดว่า มีภาพสะท้อนของสังคมไทยในสมัยที่เกิดวรรณกรรมอย่าง ชัดเจน โดยเฉพาะภาพสะท้อนด้านจริตที่เกี่ยวกับความประพฤติในด้านต่าง ๆ ของสังคมไทย และ ยังมีหลายส่วนที่สืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้ เช่น บทบาทหน้าที่ของบุรุษและสตรี บทบาทหน้าที่ของ การมีส่วนร่วมในสังคมและครอบครัว ตลอดจนข้อห้ามและแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิด มงคลแก่ชีวิต เป็นต้น

คุณค่าของวรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่ นิพพาน” ที่มีต่อสังคมมีหลายด้าน ทั้งในแง่ของการถ่ายทอดแบบแผนการปฏิบัติตนให้แก่คนในสังคมผ่านพิธีกรรมทางศาสนา เป็น เครื่องยึดเหนี่ยวและเป็นบรรทัดฐานของสังคม เป็นแนวทางปฏิบัติที่ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกัน ได้อย่างสงบสุขและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นอกจากนี้ ยังมีเนื้อหาที่แสดงเอกลักษณ์ของ สังคมไทยที่เป็นแบบแผนความคิด ความเชื่อ ความศรัทธา ทั้งในเรื่องเกี่ยวกับปรัชญาทาง พุทธศาสนา และปรัชญาการใช้ชีวิตที่ควรยึดถือเมื่อดำรงอยู่ในสังคม

นอกจากนี้คุณค่าที่สำคัญของวรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่ นิพพาน” คือ เป็นเครื่องแสดงความเจริญด้านวัฒนธรรม และความคิดของสังคมไทย เนื่องจากขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติและค่านิยมที่สืบทอดกันมา โดยยึดถือ ปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน สิ่งนี้ย่อมเป็นวัฒนธรรม ดังนั้นขนบธรรมเนียม ประเพณี จริต ความคิด และความเชื่อที่สืบทอดผ่านวรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่ นิพพาน” จึงเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญทางวัฒนธรรมของสังคมไทย

สรุปได้ว่า การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมประเภท กลอนสวดเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่ นิพพาน” ทั้ง 2 ฉบับกับความเชื่อในสังคมไทย พบว่า คำสอนต่าง ๆ ที่ ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่ นิพพาน” ทั้ง 2 ฉบับนั้นเป็นคำสอนที่อิงกับความเชื่อ พื้นบ้านที่มีบทบาทต่อสังคมไทย ในแง่ของการเป็นหลักปฏิบัติให้แก่คนในสังคม ทั้งในแง่ของการ ถ่ายทอดความเชื่อ ที่เป็นหลักปฏิบัติทั่วไปในชีวิตประจำวัน เช่น การวางตัว การพูด การคิดในสิ่งที่ เป็นมงคล การคบมิตรฯ และในแง่ของการถ่ายทอดความเชื่อ ที่เป็นหลักปฏิบัติให้แก่ผู้ครองเรือน ทั้งหญิงชายว่า มีหน้าที่ต่อกันอย่างไร จึงจะถูกต้องและเหมาะสมในสังคมไทยสมัยนั้น กล่าวได้ว่า วรรณกรรมเรื่อง “พระเจ้าเข้าสู่ นิพพาน” ทั้ง 2 ฉบับ มีความสำคัญในแง่ของการเป็นเครื่องมือ ถ่ายทอดความเชื่อของสังคมไทยจากยุคสมัยหนึ่ง ไปสู่ยุคสมัยหนึ่งอย่างมีแบบแผน โดยความเชื่อ ต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดผ่านวรรณกรรมนี้ เป็นความเชื่อที่มีความสัมพันธ์กันอย่างยิ่งกับสังคมไทย และ เป็นความเชื่อที่กำหนดการถือปฏิบัติตนในรูปแบบต่าง ๆ ของบุคคลในสังคมไทย ตั้งแต่อดีตจนถึง ปัจจุบัน